B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

TERM-1_EXAMINATION 2026-27

SANSKRIT (119)

Class: VII — Max. Marks: 80
Date : 31.08.2026 — Time: 3.00 Hour
Admission No: — Roll No:

सामान्यनिर्देशाः
1. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 4 पृष्ठानि मुद्रितानि सन्ति ।
2. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे नवदशः प्रश्नाः सन्ति ।
3. उत्तरलेखनात् पूर्व प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
4. प्रश्नस्य क्रमाङ्कः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः ।
5. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
6. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः ।

खण्ड–क : अपठितावबोधनम् (10 अंकाः)

प्रश्न 1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत -

(नीचे दिए गए गद्यांश को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

धौम्यऋषेः आरुणिः नाम शिष्यः आसीत्। सः परिश्रमी आज्ञापालकः शिष्यः आसीत्। तस्य स्वभावः विनम्रः सरलः च आसीत्। एकदा गुरोः आज्ञानुसारं जलं रुद्धुं कृषिक्षेत्रं गतवान्। जलं रुद्धुं सः स्वशरीरम् एव बन्धस्थाने अस्थापयत्। आगामिदिने यदा गुरुः तम् अन्वेषयन् तत्र अगच्छत्, तदा सः तम् अचेतनं प्राप्नोत्। सम्पूर्णां वार्तां श्रुत्वा गुरुः धौम्यः तं वरम् अयच्छत्। सः एव आरुणिः अनन्तरं प्रसिद्धः ऋषिः अभवत्। आरुणिः स्वकार्यैः धौम्यस्य कीर्तिं चतुर्षु दिक्षु प्रकाशितवान्। भारतं तं पुत्रं सदा स्मरिष्यति।

(अ) एकपदेन उत्तरत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* (1×2=2)

1. आरुणिः कस्य शिष्यः आसीत्?
2. आरुणिः जलं रुद्धुं कुत्र गतवान्?
3. आरुणिः स्वकार्यैः कस्य कीर्तिं चतुर्षु दिक्षु प्रकाशितवान्?

(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत। *(केवलं प्रश्नद्वयम्)* (2×2=4)

1. जलं रुद्धुं सः किं बन्धस्थाने अस्थापयत्?
2. तस्य स्वभावः कथम् आसीत्?
3. गुरुः कदा तम् अचेतनं प्राप्नोत्?

(इ) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उचितं शीर्षकं संस्कृते लिखत। (1×1=1)

(ई) यथानिर्देशम् उत्तरत। *(केवलं प्रश्नत्रयम्)* (1×3=3)

1. 'गुरुः' शब्दस्य विलोमपदं गद्यांशे किं प्रयुक्तम्?
   (क) उद्यमी (ख) अतीव
   (ग) सरलः (घ) शिष्यः
2. 'तस्य स्वभावः विनम्रः सरलः च आसीत्।'
   अस्मिन् वाक्ये 'तस्य' इति पदं कस्य निर्देशं करोति?
   (क) गुरुः (ख) आरुणिः
   (ग) कृषिक्षेत्रम् (घ) ऋषिः
3. 'प्रसिद्धः' इति शब्दे कः उपसर्गः अस्ति?
   (क) प्र (ख) सिद्ध
   (ग) प्रसि (घ) द्ध
4. 'अगच्छत्' इति शब्दस्य वर्तमानकालरूपं किम्?
   (क) गच्छति (ख) गमिष्यति
   (ग) गच्छतु (घ) अगच्छन्

खण्ड–ख : व्यावहारिकव्याकरणम् (23 अंकाः)

प्रश्न 2. विकल्पेभ्यः उचितं कर्तृपदं चिनुत। *(केवलं प्रश्नत्रयम्)* (1×3=3)

1. -------- पितामहेन सह अक्रीडः ।

(क) अहम् (ख) त्वं

(ग) आवाम् (घ) सः

2. ------- प्रसन्नाः अभवत ।

(क) ते (ख) ताः

(ग) यूयं (घ) वयम्

3. ------- वीरौ आस्व।

(क) तौ (ख) ते

(ग) एतौ (घ) आवां

4. _________ लेखान् अलिखत्।

(क) यूयम् (ख) अहम्

(ग) आवाम् (घ) त्वम्

प्रश्न 3. विकल्पेभ्यः लङ्लकारस्य प्रथमपुरुष-स्य क्रियापदं चिनुत - (1×3=3)

1. नराः उद्याने _________।

(क) अपठः (ख) अपठाम्

(ग) अभ्रमन् (घ) अपठाव

2. राधिका स्वपाठम् _________।

(क) अस्मरत् (ख) अस्मरम्

(ग) अगच्छतम् (घ) अगच्छताम्

3. मोहनः विद्यालयम् _________।

(क) अगच्छत् (ख) अगच्छः

(ग) अगच्छतम् (घ) अगच्छताम्

प्रश्न 4. विकल्पेभ्यः लङ्लकारस्य मध्यमपुरुष-स्य उत्तमपुरुषस्य च क्रियापदं चिनुत - (1×3=3)

1. त्वं मधुरं वचनम् _________।

(क) अवदः (ख) अपठाम्

(ग) अपठन् (घ) अपठाव

2. युवां कन्दुकेन कदा _________?

(क) अस्मरत् (ख) अस्मरम्

(ग) अगच्छतम् (घ) अक्रीडतम्

3. अहं गृहम् _________।

(क) अवदः (ख) अपठाम्

(ग) अपठन् (घ) अगच्छम्

प्रश्न 5. निम्नलिखितशब्दानां उचितम् अर्थं चिनुत - (1×3=3)

1. 'सेवम्' शब्दस्य कः अर्थः?

(क) केला (ख) टमाटर

(ग) सेब (घ) आम

2. 'आम्रम्' शब्दस्य कः अर्थः?

(क) आम　　(ख) सेब

(ग) संतरा　　(घ) पपीता

3. 'दाडिमम्' शब्दस्य कः अर्थः?

(क) काजू　　(ख) अनार

(ग) आलू　　(घ) आम

प्रश्न 6. निम्नलिखित पठाधारितानां शब्दानाम् उचितम् अर्थं चिनुत - (1×3=3)

1. 'गृध्रः' शब्दस्य कः अर्थः?

(क) मिट्टी　　(ख) गिद्ध

(ग) लकड़ी　　(घ) सोना

2. 'श्रोतुम्' शब्दस्य कः अर्थः?

(क) सुनने के लिए　　(ख) जमीन

(ग) बीज　　(घ) बोलने के लिए

3. 'धर्मपरायणः' शब्दस्य कः अर्थः?

(क) धार्मिक　　(ख) आर्थिक

(ग) पार्थिव　　(घ) मर्मज्ञ

प्रश्न 7. पठ् धातोः लोट्लकारस्य धातुरूपाणि लिखत।- (3)

प्रश्न 8. ईकारान्तस्त्रीलिङ्गस्य 'नदी' शब्दस्य शब्दरूपाणि लिखत। (5)

खण्ड–ग : पाठ्यपुस्तकम् (26 अंक)

प्रश्न 10. अधोलिखितं पठितगद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत -

(नीचे दिए गए गद्यांश को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

एकस्याः नद्याः तीरे पिपीलिका च चटका च मैत्र्या निवसतः। एकदा पिपीलिका जले अपतत्। सा उच्चैः अवदत्—"अहो! रक्षतु, रक्षतु! अहं म्रिये।" जले पिपीलिकां दृष्ट्वा चटका अपृच्छत्—"किं जातम्?" पिपीलिका अवदत्—"अहं जले पतामि, अहं म्रिये।" संकटं ज्ञात्वा चटका वृक्षात् एकं पर्णं चञ्च्वा छित्वा जले अपातयत्।

(क) एकपदेन उत्तरत। (1)

1. का जले अपतत्?

(ख) एकवाक्येन उत्तरत। (2)

1. नद्याः तीरे कौ निवसतः?
2. चटका पर्णं कुत्र अपातयत्?

(ग) निर्देशानुसारं भाषिककार्यं कुरुत। (2)

1. "अहं जले पतामि।" अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम्?

(क) अहम्　　(ख) जले

(ग) पतामि　　(घ) जले पतामि

2. "पिपीलिका जले अपतत्।" अस्मिन् वाक्ये कर्तृपदं किम्?

(क) पिपीलिका　　(ख) जले

(ग) अपतत्　　(घ) जले अपतत्

प्रश्न 11. अधोलिखितं पठितपद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लिखत –
(नीचे दिए गए पद्यांश को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर संस्कृत में लिखिए।)

मनसा सततं स्मरणीयम्।
वचसा सततं वदनीयम्।
लोकहितं मम करणीयम्॥
न भोगभवने रमणीयम्।
न च सुखशयने शयनीयम्।
अहर्निशं जागरणीयम्॥

(क) एकपदेन उत्तरत - (1)

1. "लोकहितं मम करणीयम्" इति पद्यस्य कविः कः?

(ख) एकवाक्येन उत्तरत - (2)

1. मनसा सततं किं स्मरणीयम्?
2. अहर्निशं किं जागरणीयम्?

(ग) निर्देशानुसारं भाषिककार्यं कुरुत- (2)

1. "लोकहितं मम करणीयम्।" अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम्?
   (क) लोकहितम् (ख) मम
   (ग) करणीयम् (घ) अन्यः
2. "मनसा सततं स्मरणीयम्।" अस्मिन् वाक्ये अव्ययपदं किम्?
   (क) मनसा (ख) सततम्
   (ग) स्मरणीयम् (घ) अन्यः

प्रश्न 12. अधोलिखितानि वाक्यानि लङ्-लकारे परिवर्तयत - (4)

1. यूयं सर्वे गच्छथ।
2. सः बहिः गच्छति।
3. नद्याः जलं निर्मलं भवति।
4. वयं जीवान् रक्षामः।

प्रश्न 13. निम्नलिखितवाक्यानि संस्कृतभाषायाम् अनुवादं कुरुत। (केऽपि चत्वारः) (2)

1. परोपकार परम धर्म है।
2. संस्कृत भाषा संसार की सभी भाषाओं में प्राचीन है।
3. मित्र और शत्रु व्यवहार से बनते हैं।
4. पक्षी आकाश में उड़ते हैं।
5. वृक्ष की शाखा से पत्ते गिरते हैं।

प्रश्न 14. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - (4)

1. <u>व्यवहारेण</u> मित्राणि जायन्ते।
2. चटका <u>वृक्षे</u> तिष्ठति।
3. पिपीलिका <u>जले</u> अपतत्।
4. <u>नद्याः</u> तीरे पिपीलिका अवसत्।

प्रश्न 15. पूर्णपदेन उत्तरत - (कोऽपि त्रयम्) (6)

1. 'क्रोधी मण्डूकः' पाठस्य मूल्यं किम्?
2. 'स्वच्छं भारतम्' पाठस्य मूल्यं किम्?
3. खगशिशवः कुत्र अवसन्?
4. वचसा किं करणीयम्?

खण्ड–घ : लेखनकौशलम् (21 अंक)

प्रश्न 16. पाठ्यपुस्तकात् कोऽपि द्वौ श्लोकौ लिखत। (6)

प्रश्न 17. प्रदत्तविषययोः एकस्य विषयस्य विषये पञ्चवाक्यानि लिखत। (5)

(क) मम प्रियः मित्रः

(ख) स्वच्छं भारतम्

प्रश्न 18. प्रदत्तशब्दानां सहायतया चित्रं दृष्ट्वा पञ्च संस्कृतवाक्यानि लिखत - (5)

मञ्जूषा — *(जलम्, सुन्दरम्, उद्यानस्य, गृहम्, पर्वताः)*

1. अस्मिन् चित्रे बहवः ------- सन्ति।
2. इदं चित्रम् एकं ------- अस्ति।
3. अस्मिन् चित्रे एका बालिका --- मार्गे गच्छति।
4. अस्मिन् चित्रे एकः काकः घटे ------ पिबति।
5. एतत् चित्रं -------- अस्ति।

प्रश्न 19. मञ्जूषायाः सहायतया अधोलिखितसंवादस्य रिक्तस्थानानि पूरयत - (5)

मञ्जूषा — *(उत्साहितः, अध्यापकैः, शोभा, कथयति, गमिष्यसि)*

भ्राता — (हर्षेण सहितम्) भगिनि! भगिनि!

भगिनी — किं? किं? किमर्थम् अति (1) _________ असि?

भ्राता — श्वः अहं मुगल-उपवनं गमिष्यामि।

भगिनी — केन सह?

भ्राता — विद्यालयस्य छात्रैः (2) _________ च सह।

भगिनी — वाह! ताजमहलस्य (3) _________ अवर्णनीया।

भ्राता — आम्। मम अध्यापिका अपि एतत् (4) _________।

भगिनी — त्वं श्वः कतिवादने (5) _________?

भ्राता — प्रातः नववादने।

****